

VIDA I OBRA DE JOAN SALVAT-PAPASSEIT

Joan Salvat-Papasseit va néixer el 16 de maig de 1894 a Barcelona. Va quedar orfe de pare quan tenia set anys, amb la seva mare sense mitjans econòmics i amb un germà petit. Fins als dotze anys va residir a l'*Asilo Naval Español*, on va aprendre de lletra. L'any 1906 va ser internat en una institució religiosa i a l'any següent va començar a treballar com a aprenent d'adroguer.

L'any 1911, Salvat comença a freqüentar la parada de llibres vells que el llibreter Emili Eroles té al mercat de Santa Madrona, on coincideix amb Antoni Palau i Joan Alavedra en una mena de tertúlia. Amb aquests amics es troba sovint a l'Ateneu Enciclopèdic Popular i constitueix el primer nucli contestatari anomenat *Grup Antiflamenquista Pro-Cultura*, en la línia de l'activisme pamfletari i revolucionari. El 1912 comença a festejar amb qui serà la seva dona, Carme Eleuterio i Ferrer.

L'any 1913, la tertúlia de la parada de llibres d'Emili Eroles es trasllada a la llibreria d'Antoni Palau. Salvat acostumava a llegir en aquesta època llibres i fulletons carregats d'idees anarquistes i socialistes, de Gorki i Nietzsche. La tertúlia de can Palau es va dissoldre a inicis de 1914 quan Eroles i Palau van marxar a París. Durant el curs 1913-1914, amb Alavedra, Salvat va assistir a les classes del Dr. Jordi Rubió als Estudis Universitaris Catalans. Al mateix temps coneix Daniel Cardona, un dels dirigents més carismàtics de l'independentisme més radical, el qual l'introdueix en els cercles nacionalistes radicals.

L'any 1914, juntament amb Eroles i Palau, que havien retornat de França, Salvat entra a la redacció de la revista *Los Miserables*, d'orientació anarquista, fundada en aquell any per Lluís Capdevila i Àngel Samblancat, personatges de la bohèmia revolucionària que exerciràn en Salvat una gran admiració. Salvat comença a escriure els articles que recollirà el 1918 a *Humo de fábrica*. En aquest moment històric s'acaba de constituir la Mancomunitat i de consolidar el moviment noucentista.

Salvat adopta a partir d'aquest moment el pseudònim *Gorkiano*. Freqüenta el *Bar del Centro*, on es reuneix la redacció de *Los Miserables* i tota una colla d'estrafolàries figures, des de toreros fracassats a periodistes i escriptors. Aquest mateix any, el 1914, s'afilia a les Joventuts Socialistes i comença la seva col·laboració a *Justícia Social*, portaveu del Partit Socialista Obrer a Reus. El març de 1916, arran de l'article *Un pueblo, Portugal* aparegut a *Los miserables*, és condemnat a dos mesos i un dia de presó. Col·labora a la revista *Sabadell Federal*, inicia en castellà *Glosas de un socialista* i comença a escriure els primers poemes en català que donarà a conèixer a Eugeni d'Ors. Després Salvat entra a treballar a les Galeries Laietanes, propietat de Santiago Segura, amic de Salvat, com a encarregat de la secció de llibreria.

Estabilitzada la seva situació econòmica, comença la seva etapa de maduresa. L'any 1916, Salvat coneix Torres-Garcia, pintor i teòric que l'any 1917 farà la seva conversió del Noucentisme a l'Avantguarda. Coincidint amb aquest canvi, arribarà a Barcelona l'artista uruguaià Rafael Barradas, teòric del Futurisme i inventor del terme Vibracionisme.

El mes de març de 1917 apareix el primer número de la revista de títol ibsenià *Un enemic del Poble. Fulla de subversió espiritual*. És la primera vegada que Salvat disposa del seu propi espai per difondre les seves idees. A la revista, hi comença a publicar uns aforismes que, amb el títol de *Mots propis*, pensava d'editar un llibre, prologat per Josep Maria de Sucre i amb una portada de Torres-Garcia, però que només va deixar embastat. Des de la llibreria es relaciona amb els escriptors de formació clàssica noucentista. Per la llibreria hi passen J.V. Foix, Josep Maria Junoy, Joaquim Folguera... Al mateix temps comença a interessar-se per l'Avantguarda. Salvat va abandonant el socialisme militant i l'anarquisme tronat per l'individualisme aristocratitzant segons el model ibsenià i pel nacionalisme. El mateix 1917 comença a col·laborar a la revista *Vell i Nou*, fundada el 1915 i propietat de Santiago Segura, dedicada a la crítica d'art, on col·laboren els principals escriptors noucentistes i on Salvat debuta com a crític d'art.

A finals de 1917 publica el seu primer poema *Columna vertebral: Sageta de Foc*, el qual feia la síntesi de les dues grans preocupacions del poeta: l'atac al sistema de vida i als valors de la societat burgesa i l'adhesió a les formes d'avantguarda com un instrument de provocació i de ruptura amb els models culturals de la societat que criticava.. El febrer de 1918 edita l'únic número de la revista *Arc Voltaic*, entre els subtítols del qual figura ja el títol del primer llibre de poemes: *Poemes en ondes hertzianes*. Una revista que conté clarament les influències del Futurisme. A l'estiu d'aquest any, després d'una grip, comença a manifestar-se en el poeta la malaltia, tuberculosi, que el durà a la mort. Acabat de casar, Santiago Segura li ofereix casa a Sitges, i també feina, perquè es pugui refer millor. Encara no havia passat un mes que una crisi pulmonar el porta a Barcelona, i comença un llarg periple per cases de salut i sanatoris, durant sis anys, fins la seva mort. Després d'una estada a Can Robert, una masia del terme de Matadepera, va posar pis a la Barceloneta. El mes d'octubre moria a València el seu gran bene factor, Santiago Segura.

L'any 1919 neix la seva primera filla, Salomé, la Salometa de *Els nens de la meva escala*, les proses que periòdicament aparegueren l'any 1921 a la revista *La mainada*, setmanari infantil. Salvat torna a la llibreria de les Galeries, i comença fins al 1921 els anys de màxima activitat. A l'empara de les Galeries, Salvat es dona a conèixer com a editor. Primer amb el peu editorial Salvat-Papasseit, llibreters/llibrers, i, a partir de 1920, Llibreria Nacional Catalana. Fa noves coneixences: Tomàs Garcés, Xavier Nogués, Joaquim Sunyer, Josep Maria López-Picó (que l'incorporarà a *La revista* i li publicarà el 1922 *La gesta dels estels*) o Josep Obiols, que li il·lustrarà *El poema de la Rosa als llavis* i *Óssa Menor*. Al gener de 1919 publica a *Un enemic del poble* el manifest *Sóc jo, qui parlo als joves*. El mes de maig surt al carrer el darrer número de *Un enemic del poble*. I el mes de novembre, amb peu editorial de Mar vella edita el primer llibre: *Poemes en ondes hertzianes*, que recollia els primers escrits des de 1917.

L'any 1920, Salvat fa una breu estada a París, fet que es reflecteix en uns poemes del llibre *L'irradiador del port i les gavines*. Col·labora a *El dia* de Terrassa, amb articles d'idees i exaltació nacionalistes. Al juliol publica, en un full solt, *Contra els poetes amb minúscula*. Primer manifest futurista català. Salvat consolida l'etapa en què li agrada de dir-se poetavanguardistacatalà, tot junt.

Al gener de 1921, Salvat edita el número 0 de la revista *Proa*, la tercera de les revistes salvatianes, de la qual només sortiran dos números. Durant l'any col·labora a *La publicidad* amb una colla d'articles sobre avantguardisme, titulats genèricament *La ploma d'Aristarc*, i a *La revista*. A l'abril, apareix el seu segon llibre de poemes, *L'irradiador del port i les gavines*, amb els textos escrits entre el 1919 i el 1921. A l'inici de l'hivern, dona a conèixer a la revista *La mainada* les quatre primeres proses de *Els nens de la meva escala*. I al desembre és internat al sanatori de la Fuenfría, a Cercedilla (a la Sierra de Guadarrama, al nord de Madrid), des d'on escriurà els poemes que constitueixen el llibre *Les conspiracions*, aparegut el gener de 1922. Poemes que donaven a conèixer el Salvat nacionalista radical, que proposa per a Catalunya la solució política del model irlandès (la República d'Irlanda aconseguia la seva sobirania el 1921).

El 27 de gener de 1922, neix la seva segona filla, Núria, que morirà el febrer de 1924. Comença un pelegrinatge pels sanatoris d'Andorra i de la Catalunya Nord, i de retorn a Barcelona, es trasllada a viure a Horta, en una torre del carrer de Pujolet. A finals d'any, publica *La gesta dels estels*, el quart llibre de poemes. L'any següent canvia novament de pis i s'instal·la al carrer Argenteria. Tal com expliquen Tomàs Garcés i Josep Maria de Sagarra, Salvat està amb la pell i l'òs, gairebé no té veu. Al febrer de 1923, edita el millor dels seus llibres, *El Poema de la Rosa als llavis*. A entrada de la primavera publica la cinquena prosa de *Els nens de la meva escala* i prologa el llibre *La batalla* del seu amic nacionalista radical, Daniel Cardona. A finals d'any és antologat per Tomàs Garcés, amb pròleg de Josep Maria Junoy, en un petit volum de *Els poetes d'Ara*, de les Edicions Lira. Salvat ha entrat en un estat crític de la seva malaltia. I arribats a l'estiu, el set d'agost de 1924, mor a Barcelona, d'una mort, com explica Xavier Nogués, revoltada, desesperada. Pòstumament, el 1925, es va editar el darrer llibre que Salvat tenia preparat abans de morir, titulat *Óssa Menor*.

EL POEMA DE LA ROSA ALS LLAVIS (1923)

El poema de la Rosa als llavis, bastit entorn d'una història d'amor, està disposat en vint seccions numerades amb xifres romanes precedides per un fals *haikai* inicial, que substitueix les *divises* dels llibres anteriors. El llibre constitueix un poema unitari amb aspiracions de totalitat, malgrat els trenta poemets –i l'inicial– que el conformen. En els primers llibres de Salvat, l'amor ha estat per ell l'únic camí d'accés al Tot, i per tant a la Immortalitat.

En el llibre destaca la presència de dos nivells o plans complementaris en l'estructura del llibre: el de l'acció, narratiu i dinàmic, que segueix el procés amatori viscut pel poeta, i el de l'abstracció, estàtic, corresponent a les seccions de caire reflexiu i líric, a través de les quals exposa la seva teoria amorosa de sacralització i naturalització de l'estimada.

Així, els vint-i-tres poemes que configuren les primeres quinze seccions articulen la història amorosa que confereix unitat al volum. La relació poètica dels fets mostra diverses fases evolutives de tot el procés amatori, però queda contrapuntada per seccions de tonalitat més reflexiva i lírica enllaçades entre si.

Les seccions pròpiament narratives queden distribuïdes també en tres grups unitaris. En el primer (cinc poemes en la secció I), el joc poètic s'inicia amb el requeriment de la complicitat del lector. El segon grup narratiu abraça les diferents fases de tot el procés amatori. Al tercer bloc narratiu (un poema a la secció XII i tres a la XIV) trobem la relació de l'assoliment de l'amor. Les cinc darreres seccions constitueixen una mena d'epíleg, on els dos plans, narratiu i líric, es barregen a partir del pont de la secció XVI. Aquí pren cos el caràcter litúrgico-cultural de l'amor salvatià precisament perquè l'amor, sense rerefons morals, religiosos ni ideològics, es justifica per ell mateix i per això esdevé salvífic. Per últim, els tres poemes que conformen la secció XVII palesen un estat de plaer sensual i intensificat per un somnieig exòtic en el primer i tercer i en un feliç desvetllar-se dels amants a frec a frec en el segon.

La significació temàtica de *El poema de la Rosa als llavis* és única i evident: l'amor experimentat exclusivament a través de la seducció i el gaudi eròtic, tot i no portar a l'Absolut ni a la Immortalitat, confirma la vida conjurant-ne la pròxima precarietat.